

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра рослинництва

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет Агробіологічний
« 18 __ _06_2026 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
(вибіркова за уподобанням студента)**

НІШЕВІ КУЛЬТУРИ

Факультет Агробіологічний

Розробник: завідувач кафедри рослинництва, д. с.-г. н., професор, академік НААН Світлана
КАЛЕНСЬКА

Київ – 2026 р.

Опис навчальної дисципліни «Нішеві культури»

Дисципліна передбачає вивчення світового ринку нішевих культур, сучасного стану їх виробництва та основних ризиків вирощування в Україні з урахуванням особливостей експорту нішевої сільськогосподарської продукції на вітчизняному й міжнародному ринках. Розглядаються питання біорізноманіття та інтродукції, морфології та біології, економічної та енергетичної оцінок технологій вирощування окремих злакових, бобових, олійних і енергетичних нішевих культур. Значна увага приділяється узагальненню практичного досвіду їх вирощування в аграрних підприємствах України та обґрунтуванню ефективних елементів технології виробництва.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Магістр	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова за уподобанням студента	
Загальна кількість годин	90	
Кількість кредитів ECTS	3	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	Залік	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	1	-
Семестр	2	-
Лекційні заняття	15 год.	-
Практичні, семінарські заняття	15 год.	-
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	60 год.	-
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	-	-

1. Мета навчальної дисципліни

Дисципліна «Нішеві культури» передбачає вивчення загальних особливостей виробництва нішевих культур, зокрема морфологічну характеристику, класифікацію, форми розмноження, основи фізіології рослин, агротехнічні основи вирощування, заготівлю та зберігання продукції у виробничих умовах з врахуванням їх біологічних особливостей.

Мета – оволодіння знаннями щодо: переваг і недоліків виробництва нішевих культур та розробки заходів щодо їх урівноваження; складності масштабування їх виробництва та ресурсовитратності у вирощуванні; значення, анатомо-морфологічних та біологічних особливостей нішевих культур різних агровиробничих груп; фізіології стійкості до факторів зовнішнього середовища; сучасних технологій вирощування високих урожаїв екологічно чистої продукції нішевих культур.

2. Програма та структура навчальної дисципліни «Нішеві культури»»

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин								
	денна форма					Заочна форма			
	тижні	усього	у тому числі			усього го	у тому числі		
л			п	с.р.	л		п	с.р.	
Модуль 1. Місце нішевих культур у диверсифікації сільськогосподарського виробництва									
Тема 1. Стан виробництва та головні ризики вирощування нішевих культур в Україні. Експорт нішевих сільськогосподарських товарів у світі та Україні.	1-2	13	2	2	9	-	-	-	-
Тема 2. Біорізноманіття, інтродукція нішевих культур	3-4	16	3	3	10	-	-	-	-
Тема 3. Економічна та енергетична оцінка вирощування нішевих культур	5-6	13	2	2	9	-	-	-	-
Разом за модулем 1		42	7	7	28	-	-	-	-
Модуль 2. Стан та перспективи вирощування окремих нішевих культур									
Тема 1. Технологія вирощування зернових злакових культур	7-8	12	2	2	8	-	-	-	-
Тема 2. Технологія вирощування зернових бобових культур	9-10	12	2	2	8	-	-	-	-
Тема 3. Технологія вирощування нішевих олійних культур	11-12	12	2	2	8	-	-	-	-
Тема 4. Технологія вирощування нішевих енергетичних культур	13-14	12	2	2	8	-	-	-	-
Разом за модулем 2		48	8	8	32	-	-	-	-
Усього годин		90	15	15	60	-	-	-	-

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
1	Стан виробництва та головні ризики вирощування нішевих культур в Україні. Експорт нішевих сільськогосподарських товарів у світі та Україні.	2
2	Біорізноманіття, інтродукція нішевих культур	3
3	Економічна та енергетична оцінка вирощування нішевих культур	2
Модуль 2		
4	Технологія вирощування зернових злакових культур	2
5	Технологія вирощування зернових бобових культур	2
6	Технологія вирощування нішевих олійних культур	2
7	Технологія вирощування нішевих енергетичних культур	2

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
1	Аналіз сучасного стану виробництва та експорту нішевих культур	2
2	Ботанічні, морфологічні та біологічні особливості окремих нішевих культур	1
3	Місце в сівозміні та регламенти сівби нішевих культур	2
4	Розробка системи удобрення нішевих культур	2
Модуль 2		

5	Розробка системи догляду за посівами нішевих культур	2
6	Розробка системи збирання, доробки та зберігання нішевих культур	2
7	Розробка технологічної карти вирощування окремої нішевої культури	3

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1		
1	Головні ризики вирощування нішевих культур в Україні	4
2	Експорт нішевих сільськогосподарських товарів у світі та Україні	6
3	Біорізноманіття, інтродукція нішевих культур	6
4	Представники нішевих культур та їх поширення: зернових злакових, зернових бобових, олійних, бульбоплодів, цукроносних, прядивних, ефіроолійних, енергетичних, тощо	6
5	Економічна та енергетична оцінка вирощування нішевих культур	6
Модуль 2		
1	Морфологічні особливості нішевих культур	8
2	Технологія вирощування нішевих ефіроолійних культур	6
3	Технологія вирощування нішевих бульбоплодів	6
4	Технологія вирощування нішевих цукроносних культур	6
5	Технологія вирощування нішевих прядивних культур	6

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне або письмове опитування;
- співбесіда;
- тестування;
- захист практичних робіт;
- презентації;
- залік.

7. Методи навчання:

- метод практико-орієнтованого навчання;
- кейс-метод;
- метод проєктного навчання;
- метод навчальних дискусій та дебат;
- метод командної роботи, мозкового штурму

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Місце нішевих культур у диверсифікації сільськогосподарського виробництва		
Практична робота 1.	Знати сучасний стан виробництва та експорту нішевих культур	10
Практична робота 2.	Знати ботанічні, морфологічні та біологічні особливості окремих нішевих культур	10
Практична робота 3.	Вміти планувати розміщення в сівозміні та	10

	регламенти сівби нішевих культур	
Практична робота 4.	Вміти розробляти систему удобрення нішевих культур	10
Самостійна робота	Розуміти значення нішевих культур у диверсифікації сільськогосподарського виробництва	10
Модульна контрольна робота 1.	Планувати і виконувати наукові і прикладні дослідження у сфері вирощування нішевих культур	50
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Стан та перспективи вирощування окремих нішевих культур		
Практична робота 1.	Вміти рзробляти систему догляду за посівами нішевих культур	10
Практична робота 2.	Вміти рзробляти систему збирання, доробки та зберігання нішевих культур	10
Практична робота 3.	Вміти рзробляти технологічну карту вирощування окремої нішевої культури	20
Самостійна робота	Розуміти економічну та енергетичну перевагу вирощування нішевих культур	10
Модульна контрольна робота 2.	Здійснювати бізнесове проектування та маркетингове оцінювання виконання і впровадження інноваційних розробок у сфері вирощування окремих нішевих культур	50
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота		$(M1 + M2)/2 * 0,7 \leq 70$
Залік		30
Всього за курс		$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Курсові роботи, реферати повинні мати коректні текстові посилання на використану літературу
Політика щодо відвідування	відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення:

- Електронний навчальний курс навчальної дисципліни (на навчальному порталі НУБіП України eLearn. URL : <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=3708>).

2. Новицька Н. В. Нішеві культури. Курс лекцій для здобувачів вищої освіти ступеня «Магістр» спеціальності 201 «Агрономія». Ч. 1. Київ: ТОВ «Центр поліграфії «Компринт». 2024. 94 с.
https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u428/kurs_leciy_nishevi_1.pdf
3. Новицька Н. В. Нішеві культури. Курс лекцій для здобувачів вищої освіти ступеня «Магістр» спеціальності 201 «Агрономія». Ч. 2. Київ: ТОВ «Центр поліграфії «Компринт». 2024. 87 с.
https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u428/kurs_leciy_nishevi_2_ch.pdf
4. Каленська С. М., Новицька Н. В., Овчарук О. В. Нішеві культури. Методичні рекомендації до самостійного вивчення дисципліни. 2024. 35 с.

10. Рекомендовані джерела інформації

1. Мазур В. А., Ткачук О. П., Дідур І. М., Панцирева Г. В. Особливості технології вирощування малопоширених зернобобових культур: монографія. Вінниця: Твори, 2021. 172 с. URL : <http://repository.vsau.org/getfile.php/29427.pdf>
2. Рахметов Д. Б., Заіменко Н. В., Гапоненко М. Б. та ін. Стійкість інтродукованих та рідкісних рослин за умов кліматичних змін в Україні: монографія. Національна академія наук України, Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка НАН України. Київ: Ліра. К, 2022. 326 с. URL : <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9780>
3. Колесніков М.О., Кадиров Т.Р. Рекомендації по вирощуванню нуту в умовах півдня України. Мелітополь: ТДАТУ. 2022. 44 с. URL : http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/16506/1/Kolesnikov_recomendation.pdf
4. Троценко В. І., Вандик М.І. Перспективи поширення кіноа в північно-східному Лісостепу України. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realtà domestiche*. Bologna, Repubblica Italiana. 3 marzo 2023. С. 48-49. <https://doi.org/10.36074/logos-03.03.2023.13>
5. Чехова І. В. Перспективи виробництва малопоширених олійних культур. Олійні культури: сьогодення та перспективи. Збірник тез Міжнародної наукової інтернет-конференції (21 березня 2023 р.). Запоріжжя. ІОК НААН, 2023. С. 57. URL : <http://imk.zp.ua/images/doc/1tezu2023.pdf>
6. Луцяк В.В., Пронько Л.М., Мазур К.В., Колесник Т.В. Маркетинговий потенціал інновацій у олійно-жировому підкомплексі: стан ринку, створення вартості, конкурентоспроможність. Вінниця: ВНАУ, 2020. 221 с. URL : <http://repository.vsau.org/getfile.php/25315.pdf>